

Riigi infosüsteemi haldussüsteem RIHA

Visioonidokument

**Riigi Infosüsteemide
Arenduskeskus**

Version: 0.5

Sisukord

Sisukord	2
1. Sissejuhatus	4
1.1. Dokumendi eesmärk	4
1.2. Hetkeolukord.....	4
1.3. Loodava süsteemi eesmärk	4
1.4. Projekti eesmärk.....	5
1.5. RIHA skoop	5
1.6. Ettepanekud RIHA kontseptsiooni täiendamiseks.....	5
2. Mõisted ja lühendid.....	6
3. Visioon.....	8
3.1. RIHA põhiobjektid ja nendevahelised seosed	9
3.2. RIHA kui X-tee haldamise vahend	11
3.3. Haldusprotsesside rakendamise ulatus RIHAs	11
3.3.1. Kasutajatugi	11
3.3.2. Intsidendihaldus	12
3.3.3. Probleemihaldus.....	12
3.3.4. Konfiguratsioonihaldus.....	13
3.3.5. Muudatuste haldus	13
3.3.6. Teenustaseme haldus	13
3.4. RIHA seosed teiste väliste süsteemidega.....	14
3.4.1. Ametiasutuste ja ametiisikute infosüsteem.....	14
3.4.2. Keskne monitooringu ja statistika süsteem.....	14
3.4.3. X-tee monitooringu ja statistika süsteem.....	14
3.4.4. Kasutajatoe süsteem.....	15
3.4.5. Muudatuste halduse süsteem.....	15
3.4.6. Keskne konfiguratsioonihalduse süsteem.....	15
3.4.7. ISKE tööriista süsteem.....	15
3.4.8. Riigi IT-potentsiaali süsteem	15
4. Pädevusalade vaade – sihtrühmad ja nende vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus.....	16
4.1. Infosüsteemi haldaja/pidaja vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus	16
4.2. Teenusekasutaja vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus.....	16
4.3. Klassifikaatori haldaja vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus	17
4.4. Eraõigusliku juriidilise isiku ja kodaniku vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus.....	17
4.5. Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus.....	17
4.6. Riigi Infosüsteemide Arenduskeskuse vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus.....	17
4.7. Statistikaameti vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus.....	18
4.8. Andmekaitse Inspektsiooni vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus.....	18
4.9. Rahvusarhiivi vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus.....	18
4.10. Kasutajatoe vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus	18
5. Kasutuslugude nimekiri	19
5.1. Põhiobjektidega seotud kasutuslood	19
5.1.1. Asutusega seotud kasutuslood	19
5.1.2. Infosüsteemiga seotud kasutuslood.....	19
5.1.3. Teenusega seotud kasutuslood.....	19

5.1.4. Klassifikaatoriga seotud kasutuslood.....	20
5.1.5. Valdkondadega seotud kasutuslood.....	20
5.2. X-tee haldamisega seotud kasutuslood	20
5.3. RIHA haldamisega seotud kasutuslood	20
5.4. Üldised kasutuslood.....	20
6. Koolitusvajadus.....	21
6.1. RIHA kasutamise koolitus	21
6.2. Haldusprotsesside koolitus	21
6.3. Semantilise kirjeldamise koolitus	21
7. Lisa 1: Intervjuude kokkuvõte	22

1. Sissejuhatus

1.1. Dokumendi eesmärk

Dokumendi eesmärk on anda ülevaade Riigi infosüsteemi haldussüsteemi RIHA arendamise projektist. Dokument annab lähtekohad RIHA analüüsile ja disainile.

Dokumendi sihtgrupiks on:

- RIHA töögrupp;
- sihtrühmade esindajad;
- RIHA tarkvara analüütikud, disainerid ja realiseerijad.

1.2. Hetkeolukord

- Andmekogude seaduse ja Andmekogude riikliku registri asutamise määruse kohaselt peaks riigi andmekogude ja infosüsteemide üle arvestust pidama Andmekogude riiklik register (ARR). ARRi vastutav töötleja on MKM, volitatud töötleja RIA. MKM vastutava töötlejana pole suutnud tagada ARRi andmete kvaliteeti. RIA ARRi haldajana pole olnud viimastel aastatel piisavalt aktiivne järelevalve korraldamisega selles töölõigus. Igapäevase tööta registriga on ARRi andmed uuendamata. See omakorda on kaotanud infosüsteemide haldajate motivatsiooni ARRi kasutada. ARRi tagava organisatsiooni reaalne puudumine on tinginud situatsiooni, kus paljud infosüsteemid on seal registreerimata, mistõttu puudub täna riigi infosüsteemist selge keskne ülevaade.
- Riiklikul tasandil toimub infosüsteemide loomine ja arendamine vastavalt subsidiaarsuse põhimõtetele detsentraliseeritult. Infosüsteemid luuakse ajaliselt ja tehnoloogiliselt üksteisest sõltumatult, Mitte alati pole tagatud infosüsteemide koosvõime, esineb palju andmete dubleerivat kogumist ja põhjendamatu ressursikulu.
- On vähe infosüsteeme, mis osutavad kvaliteetseid andmeteenusid ja on integreeritavad teiste infosüsteemidega.

1.3. Loodava süsteemi eesmärk

Riigi infosüsteemi haldussüsteemi RIHA eesmärgiks on:

- aidata kaasa avaliku sektori infosüsteemide koosvõimele: tehniliste, organisatsiooniliste ja semantiliste ressursside korduvkasutusele;
- laiendada praeguse andmekogude riikliku registri ARR funktsioone nii, et tekiks terviklik riigi infosüsteemi haldussüsteem;
- koguda metaandmeid kõikide riigi infosüsteemide, infosüsteemide haldajate ja teenuseosutajate, nende poolt osutatavate teenuste, teenusekasutajate, klassifikaatorite ja klassifikaatorite haldajate kohta. RIHA sisaldab aktuaalseid andmeid, mille tagab asutustele seadusega pandud kohustus andmeid aktuaalsetena hoida ning koordineerivad asutused saavad teha meeldetuletusi andmete registreerimise ja uuendamise kohta;
- osutada kasutajatele nende vajadustest lähtuvalt kvaliteetseid teenuseid ja võimaldada igale RIHA kasutajale tema rollile/vastutusalale vastav vaade;
- anda tervikpilt riigi infosüsteemist;
- olla abivahendiks otsuste tegemisel nii riigi IT koordineerijatele kui ka infosüsteemi haldajatele.

1.4. Projekti eesmärk

Projekti eesmärgiks on kirjeldada Riigi infosüsteemi haldussüsteem RIHA viisil, mis võimaldab järgmises faasis süsteem efektiivselt realiseerida. Selleks teostatakse süsteemianalüüs, mis määratleb ja piiritleb RIHA vastavalt RIHA kontseptsioonis esitatud nõuetele ja püstitatud eesmärkidele. Vastavalt analüüsist tulenevatele vajadustele ja nõuetele tehakse süsteemi disain.

Süsteemianalüüsi tulemusena selgub, millised funktsionaalsused ja kuidas tuleb realiseerida, et Riigi infosüsteemi haldussüsteem muutuks kvaliteetseks töövahendiks nii infosüsteemi haldajale ja arendajale kui ka riigi infosüsteemi arenduse ja halduse koordineerijatele.

Funktsionaalsuse määratlemisel lähtutakse põhiosas RIHA kontseptsioonist ja intervjuudest RIHA sihtrühmade esindajatega. Intervjuude eesmärk oli arvestada erinevate sihtrühmade vajadustega. Intervjuude kokkuvõte on esitatud lisas, vt [Lisa 1: Intervjuude kokkuvõte](#).

Lisaks arvestatakse muudest allikatest tulenevaid nõudeid nagu näiteks X-tee reeglistik, Riigi IT koosvõime raamistiku semantilise koosvõime raamistik, uuendatud avaliku teabe seadus jm.

1.5. RIHA skoop

RIHAs registreeritakse infosüsteemid, mis on ette nähtud Avaliku teabe seaduses, see tähendab, et need, mis on X-teega liidestatud ehk mis kuuluvad riigi infosüsteemi. Lisaks on võimalik RIHAs registreerida ka need infosüsteemid, mis ei kuulu riigi infosüsteemi, sealhulgas ka dokumendihaldussüsteemid, personaliinfosüsteemid, rakendused nagu nt ID-piletisüsteem jne.

RIHAs registreeritakse lisaks X-tee teenustele (andmeteenus, baasteenus, kompleksteenused) ka muud infosüsteemi poolt osutatavad teenused, eeskätt muud veebiteenused (sh baasteenused ja lõppkasutaja info- või rakendusteenused) ning mitte-elektronsed teenused (vabatahtlik).

RIHAs registreeritakse ühiskasutuses olevad klassifikaatorid, sealhulgas need, mis on kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt.

RIHA täpne skoop sätestatakse RIHA t kehtestavas määruses.

1.6. Ettepanekud RIHA kontseptsiooni täiendamiseks

RIHA kontseptsioonis vajab täiendamist ja täpsustamist organisatsiooniline koosvõime.

RIHA kontseptsioonis võiks täpsustada, kuidas RIHA toetab semantilist koosvõimet.

RIHA põhiobjektid kontseptsioonis peaks olema kooskõlas põhiobjektidega visioonidokumendis (vt punkt 3.1).

2. Mõisted ja lühendid

Selles osas on defineeritud dokumendis kasutatud mõisted ja lühendid antud süsteemi kontekstis, mis ei pruugi kattuda teistes valdkondades kasutatavate definitsioonidega.

Mõiste	Selgitus
Ametiasutus	Ametiasutus on riigi või kohaliku omavalitsuse eelarvest finantseeritav asutus, kelle ülesandeks on avaliku võimu teostamine (Avaliku teenistuse seadus § 2 lõige 1, RT I 1995, 16, 228).
Ametiisik	Ametiisiku mõiste all mõeldakse käesolevas dokumendis avalikku teenistujat, kes on Avaliku teenistuse seaduse § 4 lõike 1 kohaselt isik, kes teeb palgalist tööd riigi või kohaliku omavalitsuse ametiasutuses.
Andmeteenus	Andmeteenus on riigi infosüsteemis töödeldavate andmete väljastamine teenuse saamisest huvitatud ja teenuse saamiseks õigustatud isikule või andmete parandamine, kustutamine või lisamine eeltoodud isiku poolt tema poolt soovitud või õigusaktides ettenähtud vormis.
Baasteenus	Baasteenus on ühe infosüsteemi teenus, mis on teise infosüsteemi kompleksteenuse vajalik osa ja mis üksikuna ei pruugi oma infosüsteemi siseselt omada iseseisvat tähendust.
Infosüsteem	Infosüsteemi mõiste all mõeldakse käesolevas dokumendis nii infosüsteeme kui ka andmekogusid andmekogude seaduse mõttes. Infosüsteem on riigi ametiasutuse, avalik-õigusliku juriidilise isiku, kohaliku omavalitsuse üksuse või eraõigusliku juriidilise isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum, mille andmeid kasutatakse vastavale asutusele või isikule seadusega või selle alusel antud õigusaktiga või halduslepinguga pandud ülesannete täitmiseks ja andmeteenuse osutamiseks. Infosüsteemi võib kuuluda ka infosüsteem, mis ei halda ise andmeid, aga vahendab või kasutab andmeteenuseid.
Infosüsteemi haldaja	Riigi infosüsteemi kuuluva infosüsteemi haldaja (praeguses mõistes infosüsteemi vastutav töötleja) on infosüsteemi asutamise õigusaktis või infosüsteemi põhimääruses määratud riigi ametiasutus, kohaliku omavalitsuse asutus, avalik-õiguslik juriidiline isik või seaduse alusel sõlmitud halduslepingus määratud tingimustel eraõiguslik juriidiline isik, kes peab tagama infosüsteemis sisalduvate andmete töötlemise vastavuses seaduse ja seaduse alusel vastuvõetud õigusaktidega.
Infosüsteemi pidaja	Infosüsteemi haldaja võib volitada andmete töötlemise ja infosüsteemi majutamise teisele riigi- või kohaliku omavalitsuse asutusele, avalik-õiguslikule juriidilisele isikule või hanke- või halduslepingu alusel eraõiguslikule isikule infosüsteemi haldaja poolt ettenähtud ulatuses. Volitatud asutus on infosüsteemi pidaja.
Klassifikaator	Klassifikaator on riigi või kohaliku omavalitsuse infosüsteemis kasutatav ühetüübilisi objekte teatud tunnuse või tunnuste hulga alusel liigitav ja üheselt identifitseeriv tähistuseeskiri.

Kompleksteenus	Kompleksteenus on teenus, mille käigus kasutatakse erinevates infosüsteemides asuvaid andmeid. Kompleksteenus võib olla paralleel- või järjestikteenus. Paralleelteenuse puhul esitatakse sama tüüpi päring mitmele infosüsteemile korraga. Järjestikteenuse puhul kasutatakse ühes infosüsteemis käivitatud teenuse tulemusi parameetrina teise teenuse käivitamisel teises infosüsteemis.
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.
Põhiandmed	Põhiandmed on riigi infosüsteemi kuuluvasse infosüsteemi kogutavad unikaalsed andmed, mis tekivad infosüsteemi haldaja avalike ülesannete täitmise käigus.
RISO	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi riigi infosüsteemide osakond.
Riigi infosüsteem	Riigi infosüsteem on organisatsiooniliste ja tehniliste vahendite ja andmete kogum, mille kaudu kindlustatakse riigile ja kohaliku omavalitsuse üksustele ning teistele isikutele nende tegevuseks ja nende ülesannete täitmiseks vajalike andmete hõive, säilitamine ja juurdepääsu võimaldamine. Infosüsteemi alla kuuluvad andmebaasid ja registrid.
RIA	Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus.
Riigi infosüsteemi haldussüsteem (RIHA)	Riigi infosüsteemi haldussüsteem on riigi infosüsteeme, nende poolt pakutavaid teenuseid ja klassifikaatoreid hõlmav süsteem, haldab metaandmeid kõikide nende kohta, osutab vastavaid teenuseid ning täidab vastavalt seadusandluses määratud ulatusele kindlustavate süsteemide haldamise funktsiooni.

3. Visioon

RIHA ülesanne on anda tervikpilt riigi infosüsteemist, st hallata metaandmeid infosüsteemide ja nende poolt osutatavate teenuste kohta. RIHA eesmärgiks on aidata kaasa avaliku sektori infosüsteemide koosvõimele: tehniliste, organisatsiooniliste ja semantiliste ressursside korduvkasutusele.

Riigi infosüsteemi koosvõime toetamiseks kooskõlastatakse enne infosüsteemi asutamist või infosüsteemis kogutavate andmete koosseisu muutmist infosüsteemi tehniline dokumentatsioon RIHA kaudu MKMga. Tehnilise dokumentatsiooni all mõistetakse uue infosüsteemi asutamiseks vajalikke andmeid, mis sisestatakse RIHAsse - infosüsteemi eesmärk ja ülesanne, kogutavate andmete koosseis, andmehõive protsessi kirjeldus ja esialgne tehnoloogiline arhitektuur. Andmete põhiantmeteks olek määratakse kindlaks kooskõlastatud tehnilise dokumentatsiooni alusel RIHAs. Põhiantmete kindlaks määramisel lähtutakse andmekogu asutamise eesmärgist.

Kui infosüsteemi haldaja on uue infosüsteemi asutamiseks vajalikud andmed RIHAsse sisestanud, siis saadetakse kõigile kooskõlastavatele asutustele (MKM, AKI, Statistikaamet, Rahvusarhiiv) sellekohane teade. Kõik kooskõlastavad asutused saavad RIHAs tutvuda loodava infosüsteemi andmetega ja sisestada oma kommentaare. Lõpliku otsuse teeb esitatud infosüsteemi andmete, kooskõlastavate asutuste kommentaaride ja süsteemianalüüsi põhjal MKM . Kooskõlastamise eesmärk on tagada loodava infosüsteemi koosvõime riigi infosüsteemiga.

RIHAs on info olemasolevate infosüsteemide ja teenuste kohta, on võimalik näha, milliseid andmeid juba kuskil kogutakse ja milliseid teenuseid osutatakse. Seega saab analüüsida olemasolevaid infosüsteeme ja teenuseid ning seeläbi täpsustada loodava infosüsteemi ulatust ja koosvõimet teiste infosüsteemidega.

Infosüsteemi asutamise või infosüsteemis kogutavate andmete koosseisu muutmise MKMga kooskõlastamise täpsemad tingimused ja kord sätestatakse RIHAt kehtestavas määruses.

Enne infosüsteemi kasutusele võtmist tuleb see registreerida RIHAs. Enne infosüsteemi registreerimist kontrollib ja kooskõlastab vastavat pädevust omav majandus- ja kommunikatsiooniministri volitatud teenistuja või ministeeriumi valitsemisalasse kuuluva asutuse töötaja infosüsteemi tehnilise vastavuse ning kogutavate andmete koosseisu ja allikate vastavuse seaduse või selle alusel antud õigusaktiga kehtestatud nõuetele.

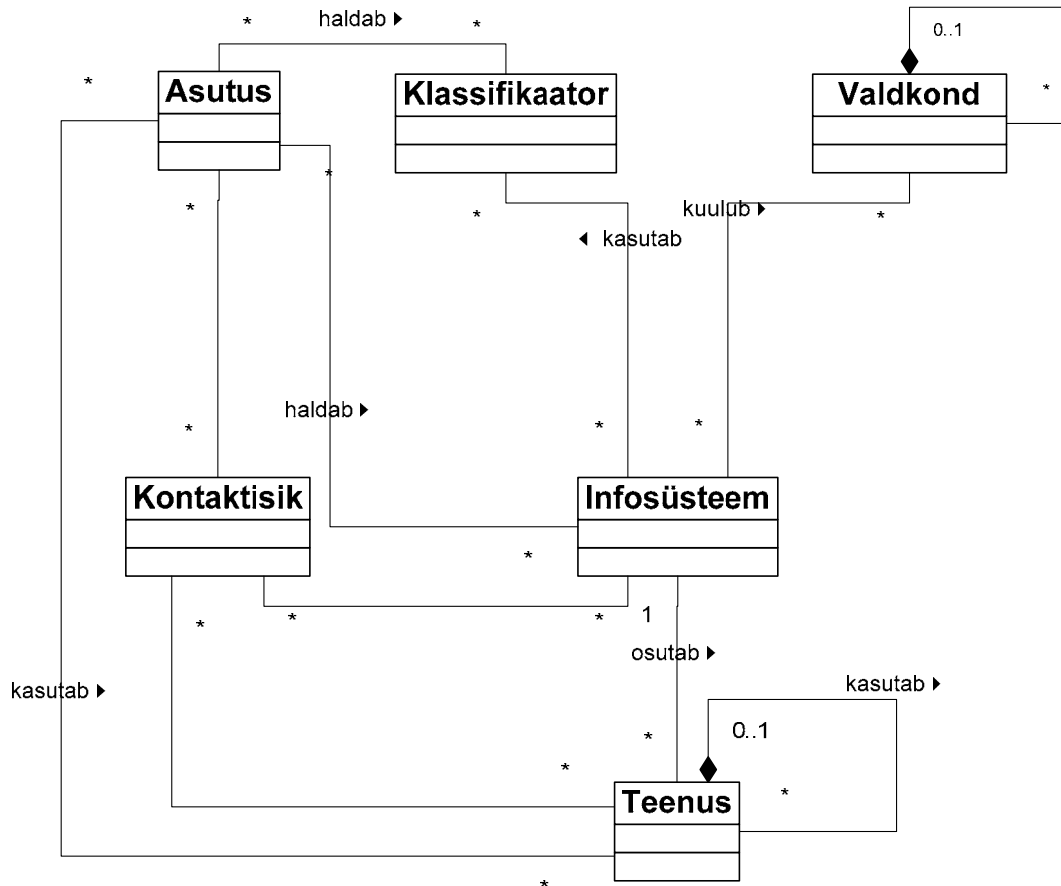
Infosüsteemi registreerimise kord sätestatakse RIHAt kehtestavas määruses.

RIHAs on näha seosed infosüsteemide ja teenuste vahel ning kes on konkreetse teenuse kasutajad. Infosüsteemide haldajad saavad RIHast infot teiste asutuste infosüsteemide ja teenuste ning vajalike kontaktisikute kohta. RIHA kasutamisel teiste asutuste infosüsteemide, teenuste ja kontaktisikute kohta informatsiooni saamiseks on ka asutusel endal motivatsioon hoida oma andmed aktuaalsetena.

RIHA kasutamist ja edasiarendamist korraldab Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus. RIHA arhitektuur kirjeldatakse arhitektuuridokumendis.

3.1. RIHA põhiobjektid ja nendevahelised seosed

Järgneval joonisel on toodud RIHA põhiobjektid ja nendevahelised seosed.

Joonis 1. RIHA põhiobjektid ja nendevahelised seosed

Joonisel on toodud loodava RIHA põhiobjektid, erandiks on kontaktisik, mis on teise välise süsteemi objektiks, kuid mis on RIHA seisukohast väga oluline ja mida RIHA hakkab kasutama. Kõige tähtsamateks objektideks RIHA on infosüsteemid ja nende poolt osutatavad teenused. Infosüsteemide alla kuuluvad ka andmekogud.

Joonisel toodud objekt asutus võib olla mitmetes erinevates rollides. Asutuse erinevateks rollideks on: infosüsteemi haldaja, infosüsteemi pidaja, teenuseosutaja, teenusekasutaja, klassifikaatori haldaja ja klassifikaatori kasutaja. Ühel asutusel võib samaaegselt olla mitu erinevat rolli, need ei välista teineteist.

Infosüsteemi haldab asutus, kelle rolliks on infosüsteemi haldaja. Asutus infosüsteemi haldaja rollis on Avaliku teabe seaduse mõistes infosüsteemi vastutavaks töötajaks. Kui infosüsteemi haldaja on ülesanded teisele asutusele edasi delegeerinud, siis selle asutuse rolliks on infosüsteemi pidaja, Avaliku teabe seaduse mõistes infosüsteemi

volitatud töötaja. Kuna infosüsteemil võib lisaks haldajale olla ka pidaja, siis saab üks infosüsteem vastutuse osas olla seotud mitme asutusega – nii infosüsteemi haldaja kui ka infosüsteemi pidajaga. Ja üks asutus võib hallata mitut infosüsteemi. Infosüsteem omakorda on seotud valdkonnaga, millesse ta kuulub. Üks infosüsteem võib kuuluda mitmesse valdkonda ja ühte valdkonda võib kuuluda mitu erinevat infosüsteemi.

Infosüsteemi haldaja sisestab RIHAsse uue loodava infosüsteemi asutamiseks vajalikud andmed, et infosüsteemi asutamine kooskõlastada. Kui infosüsteem on asutatud ja juriidiliselt kinnitatud, registreeritakse infosüsteem RIHAs. Samuti registreerib haldaja olemasolevad infosüsteemid RIHAs. Metaandmed infosüsteemi kohta tuleb hoida aktuaalsetena. Igal infosüsteemil on põhiandmed ja semantiline kirjeldus, mis registreeritakse RIHAs. Infosüsteemil on olek (asutamisel, kasutusel, lõpetatud).

Kui asutuse poolt hallatav infosüsteem osutab teenuseid, siis on asutuse rolliks lisaks infosüsteemi haldajale ka teenuseosutaja. Üks infosüsteem võib osutada mitut teenust, kuid teenuse eest vastutab alati üks kindel teenuseosutaja.

Teenuseosutaja rollis olev asutus registreerib RIHAs kõik tema infosüsteemi poolt osutatavad teenused. RIHAs kirjeldatakse teenuste hierarhia, näiteks X-tee kompleksteenuse, kus teenus kasutab teisi teenuseid. Metaandmed teenuse kohta tuleb hoida aktuaalsetena. Igal teenusel on teenusekirjeldus, teenuseosutamise põhimõtted (sh teenusetaseme parameetrid), semantiline kirjeldus, liik (X-tee teenus, veebiteenus, mitte-elektronne teenus) ja olek (arendamisel, kasutusel, lõpetatud). Teenuseosutaja teavitab teenusekasutajaid, kui teenus muutub või lõpetatakse.

Asutus, kes kasutab teise infosüsteemi poolt osutatavat teenust, on teenusekasutaja rollis. Üks asutus saab kasutada mitut teenust ja ühte teenust võib kasutada mitu asutust .

Klassifikaatorit haldab asutus, kelle rolliks on klassifikaatori haldaja. Kuna klassifikaatori haldaja võib ülesanded teisele asutusele edasi delegeerida, siis võib klassifikaator olla seotud mitme asutusega. Ja üks asutus võib hallata mitut klassifikaatorit.

Klassifikaator tuleb enne kehtestamist kooskõlastada Statistikaametiga, mis on üheks RIHA funktsionaalsuseks. Klassifikaatori haldaja registreerib tema poolt hallatavad klassifikaatorid RIHAs. Andmed ja metaandmed klassifikaatori kohta tuleb hoida aktuaalsetena. Klassifikaatoril on lühikirjeldus, liik (rahvusvaheline, kohalik), olek (kasutusel, muutmisel, lõpetatud) jm seadusega nõutud andmed. Klassifikaatori haldaja teavitab kasutajaid, kui klassifikaatorit muudetakse või lõpetatakse.

Kui asutuse poolt hallatav infosüsteem kasutab klassifikaatorit, siis on asutuse rolliks lisaks ka klassifikaatori kasutaja. Üks infosüsteem võib kasutada mitut klassifikaatorit ja üks klassifikaator võib olla kasutatud mitme infosüsteemi poolt.

Igale asutusele, infosüsteemile ja teenusele määratakse kontaktisikud. Kontaktisikud võetakse välisest süsteemist (ametiisikute ja ametiasutuste infosüsteem), RIHAs tekitatakse seos kontaktisiku ja asutuse, kontaktisiku ja infosüsteemi ning kontaktisiku

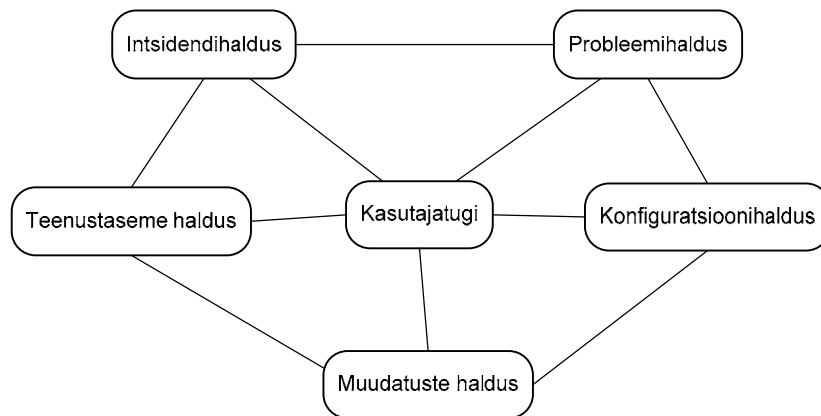
ja teenuse vahel. Igal asutusel, infosüsteemil ja teenusel võib olla mitu kontaktisikut. Vaikimisi on infosüsteemi kontaktisikud ka tema poolt pakutava teenuse kontaktisikuteks. Vajadusel saab teenuse juures kontaktisikud muuta või lisada.

3.2. RIHA kui X-tee haldamise vahend

RIHA on tööriistaks X-tee keskusele X-tee haldamisel. X-tee partnerite digitaalne liitumine X-teega toimub RIHA kaudu. RIHAs hoitakse X-tee ja Test-teega liitujate kontaktandmeid ning tehnilist informatsiooni. RIHAs on võimalik registreerida MISPID, turvaserverid ja X-tee teenused ning näha infot nende kohta. X-tee monitooringu info ja kasutusstatistika on samuti RIHAs nähtav. Monitooringu infot ja kasutusstatistikat ei salvestata RIHASse, RIHA ainult näitab seda. Iga kord, kui kasutaja tahab vaadata monitooringu infot või kasutusstatistikat, tehakse uus päring ja kasutajale näidatakse päringu tulemust.

3.3. Haldusprotsesside rakendamise ulatus RIHAs

Visioonidokument kasutab RIA haldusprotsesside kirjeldamisel ITIL raamistiku terminoloogiat, mis ei välista, et teised asutused võivad kasutada teisi haldusprotsesside raamistikke.

Joonis 2. Haldusprotsessid.

3.3.1. Kasutajatugi

- Kasutajatoe ülesandeks on tagada kontaktpind IT-teenuste kasutajate ja IT-organisatsiooni vahel kõigi kasutajate pöördumiste haldamiseks.

Asutuste IT tugisüsteemide ja organisatsioonide tasemed on erinevad. Iga asutus, sh RIA, peaks panema paika kasutajatoe organisatsiooni ja rakendama kasutajatoe tarkvara (kui seda pole veel tehtud). Kasutajatoe tarkvara peaks sisaldama intsidendihaldust ja probleemihaldust või olema nendega seotud.

RIHA ise ei sisalda kasutajatoe tarkvara funktsionaalsust, aga toetab seda. Kasutajatoe töötajatel peab olema võimalik intsidenti lahendada nii kiiresti kui võimalik. Kuna RIHAs on kirjas infosüsteemid, teenused ja nendevahelised seosed ning kontaktisikud, siis on RIHA kasutajatoe töötajatele abivahend, mis võimaldab teenuste ja infosüsteemide seoste kaudu jälgida katkestuste rada ning leida vajalikud

kontaktisikud. Kokkuvõtvalt RIHA võimaldab kasutajatoe töötajatel leida, kus on viga ja kellega on vaja selle lahendamiseks kontakti astuda.

RIA kasutajatugi, mis hõlmab RIHA ja X-teega seotud teenuste tuge, on põhimõtteliselt samasugune nagu iga asutuse juures olev kasutajatugi. Kõik intsidendid ei käi läbi RIA kasutajatoe, st et kõik ei koonu RIA kasutajatoe juurde. Osa intsidente on ja jääb asutuste kasutajatugede juurde. Kasutajatugi, kes võtab intsidendi vastu, vastutab, et intsident saaks lahendatud.

Kui kasutajal tekib intsident soovitud teenuse kasutamisel, siis pöördub ta teenuseosutaja kontaktisiku (kasutajatoe) poole. RIHA ja X-teega seotud intsidentide korral on selleks RIA kasutajatugi, muudel juhtudel pöördub ta konkreetse asutuse (teenuseosutaja) kasutajatoe poole.

Kui kasutajatoe töötaja võtab intsidendi vastu, siis esmalt ta kontrollib, kas tegu on nende asutusesisese intsidendiga. Kui on, siis intsident lahendatakse asutusesiselt. Kui ei ole ja nende poolt pakutav teenus on seotud teiste asutuste teenustega, siis kasutajatoe töötaja vaatab RIHAst, milliste teenustega on nende poolt pakutav teenus seotud. Kui kasutajatoe töötajal on võimalik RIHA abil leida konkreetne infosüsteem või teenus, mis intsidendi põhjustas, siis ta võtab ühendust juba konkreetse asutuse kontaktisikuga, et intsident lahendada. Kui kasutajatoe töötaja soovib abi intsidendi lahendamisel, siis võib ta helistada RIA kasutajatoele, kes aitab lahenduse leida.

Selle kasutajatoe töötaja, kes võttis intsidendi algul vastu, on kohustatud astuma kontakti intsidendi esitajaga ja informeerima teda intsidendi seisust.

3.3.2. Intsidendihaldus

- Tegevused, mille eesmärgiks on kindlustada lõppkasutaja IT-teenuste võimalikult kiire taastamine läbi intsidentide määratlemise, registreerimise, diagnoosimise, lahendamise ja sulgemise.

Intsidendihaldus on kasutajatoe kõige tähtsam ja suurem ülesanne. Intsidendihaldus peaks olema üks osa kasutajatoe rakendusest või sellega tihedalt seotud. RIHA abil on võimalik teenuste ja infosüsteemide seoste kaudu uurida katkestuste radu ja leida vajalikud operatiivsed kontaktisikud teistes asutustes.

3.3.3. Probleemihaldus

- Tegevused, mille eesmärgiks on selgitada IT-teenuste töös esinenud tõrgete põhjused läbi probleemide määratlemise, dokumenteerimise ning juhtimise. Toetavad intsidentide lahendamise tegevusi (vigade baas), tagavad nende proaktiivse ennetustöö.

Probleemihaldus on proaktiivse iseloomuga, vältimaks tulevikus võimalikke esilekerkivaid häireid IT teenuste töös. Probleemid tuleb õigeaegselt defineerida (ja kvaliteetselt lahendada) IT teenusehaldurite poolt. Probleemihaldus peaks olema üks osa kasutajatoe rakendusest või sellega tihedalt seotud. RIHA toetab probleemihaldust mitmeti. RIHAs on võimalik jälgida teenuste arhitektuuri ja kasutamisstatistikat. Kasutades teenuste arhitektuuri, on võimalik leida kõik teenused ja infosüsteemid, mis on seotud konkreetse probleemiga. Registreeritud intsidentide kaudu on võimalik uurida probleemide juurpõhjuseid.

3.3.4. Konfiguratsioonihaldus

- Tegevused, mis fikseerivad ja teavitavad konfiguratsioonielementide ning muudatussoovide seisundist ning kontrollivad konfiguratsioonielementide täielikkust ja õigsust. Konfiguratsioonielemendid võivad varieeruda keerukuse, suuruse ja tüübi osas.

RIHA ise ei sisalda klassikalises mõttes konfiguratsioonihalduse funktsionaalsust, aga ta toetab seda. RIHAs on nähtavad infosüsteemide ja teenuste vahelised seosed. Asutuse konfiguratsiooni haldamiseks on võimalik kasutada kesket konfiguratsioonihalduse süsteemi (väljaspool RIHA-t). Selle kasutamine ei ole kohustuslik, kui asutusel on oma tingimustele vastav konfiguratsioonihalduse süsteem olemas. RIHA on liidestatav keskse konfiguratsioonihalduse süsteemiga. Asutuste endi konfiguratsioonihalduse süsteemid liidestatakse keskse konfiguratsioonihalduse süsteemiga. Konfiguratsioonihaldus toetab kasutajatoe tegevusi.

3.3.5. Muudatuste haldus

- Infrastruktuuri või teenuste igasuguse aspekti muudatuste kontrollimise tegevus sellisel ohjatud viisil, mis võimaldab viia miinimumini muudatustest tingitud intsidentide mõju teenuste kvaliteedile.

RIHA ei sisalda muudatuste halduse funktsionaalsust, aga toetab seda. Muudatuste halduse tarkvara ei ole otseselt seotud RIHAGA. Muudatuste haldus on tihedalt seotud konfiguratsioonihaldusega ja toetab kasutajatoe tegevusi.

RIHA toetab muudatuste halduse tegevusi, nt RIHA kaudu saab teatada registreeritud teenuste kasutajatele, kui muudatus on tulemas. Muudatustest teatamine ei ole automaatne.

3.3.6. Teenustaseme haldus

- Kliendi teenuse nõutavate ning kulukohaste tasemete määratlemise, kokku leppimise, dokumenteerimise ning haldamise protsess.

Teenustaseme haldus seab eesmärgiks standardsete teenuslepingute sõlmimise ja teenuste haldurite (ka kontaktisik) rolli juurutamise kõigi oluliste teenuste jaoks.

RIHA toetab teenustaseme halduse tegevusi. RIHA sisaldab teenuste arhitektuuri - infosüsteemid, teenused ja nendevahelised seosed. RIHA sisaldab teenuste kataloogi, mis võimaldab teenusekasutajatel vaadata olemasolevaid teenuseid.

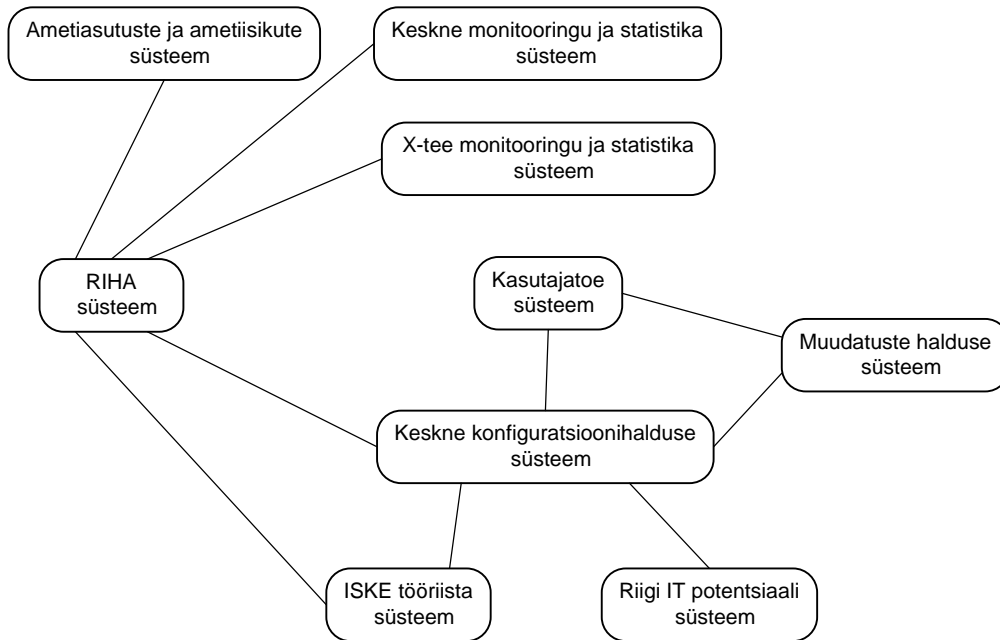
RIHAs on kirjas teenustaseme parameetrid. Teenustaseme parameetrid panevad paika teenuse taseme, mida teenuseosutaja lubab täita. Kirjas on tugi, käideldavus, muudatustest teatamise kord jm parameetrid. Teenusekasutaja nõustub teenustaseme parameetritega, kui ta hakkab teenust kasutama. Teenusekasutaja ja/või koordineeriv asutus (MKM/RIA) saab teha ettepaneku teenustaseme muutmiseks.

RIA poolt on väljatöötatud teenustaseme parameetrite mall. Teenustaseme parameetrid sisaldavad infot teenuse käideldavuse ja kvaliteedi kohta. Kvantitatiivsed parameetrid on mõõdetavad (monitooring). Kui universaalsed parameetrid ei sobi, siis

teenuseosutaja ja teenusekasutaja saavad sõlmida täiendava teenusetaseme lepingu väljaspool RIHA-t.

3.4. RIHA seosed teiste väliste süsteemidega

Järgneval joonisel on näidatud RIHA seosed teiste väliste süsteemidega.

Joonis 3. RIHA seosed teiste väliste süsteemidega

3.4.1. Ametiasutuste ja ametiisikute infosüsteem

RIHA on liidestatav loodava ametiasutuste ja ametiisikute süsteemiga (täisnimega Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ning teenistujate ja töötajate andmekogu), mille kaudu on kättesaadav asutuste kontaktinfo ja kontaktisikud. Seni võetakse kontaktisikud Riigiportaali raamistikust.

3.4.2. Keskne monitooringu ja statistika süsteem

RIHA on liidestatav keskse monitooringu ja statistika süsteemiga, mille kaudu on kättesaadav mitte X-tee teenuste monitooring ja kasutusstatistika. Asutuste sisesed monitooringu ja statistika süsteemid liidestatakse keskse monitooringu ja statistika süsteemiga, mille kaudu jõuab info RIHAsse.

3.4.3. X-tee monitooringu ja statistika süsteem

RIHA on liidestatav uuendatud X-tee monitooringu ja statistika süsteemiga, mille kaudu on kättesaadav X-tee teenuste monitooring ja kasutusstatistika. X-tee monitooringut ja kasutusstatistikat ei salvestata RIHAsse. Iga kord, kui kasutaja vaatab monitooringut või kasutusstatistikat RIHAs, tehakse päring ja kasutajale näidatakse päringu tulemust. Infosüsteemi ja teenuse kohta on võimalik näha hetkeseisu (monitooring), kasutamisstatistikat ja võrrelda kasutamisstatistikat lubatud teenusetaseme parameetritega.

3.4.4. Kasutajatoe süsteem

Kasutajatoe süsteemi ei liidestata RIHaga, aga RIHA toetab kasutajatoe tegevusi. RIHA on kasutajatoe töötajatele abivahend, mis võimaldab teenuste ja infosüsteemide seoste kaudu leida võimaliku veakoha ning vajalikud kontaktisikud.

3.4.5. Muudatuste halduse süsteem

Muudatuste halduse süsteemi ei liidestata RIHaga, aga RIHA toetab selle tegevusi, nt RIHA kaudu saab teatada registreeritud teenuste kasutajatele, kui muudatus on tulemas. Muudatustest teatamine ei ole automaatne. Muudatuste haldus on tihedalt seotud konfiguratsioonihaldusega ja toetab ka kasutajatoe tegevusi.

3.4.6. Keskne konfiguratsioonihalduse süsteem

RIHA on tulevikus liidestatav keskse konfiguratsioonihalduse süsteemiga, mille kaudu on kättesaadav asutuste konfiguratsiooniinfo. Asutuste endi konfiguratsioonihalduse süsteemid liidestatakse keskse konfiguratsioonihalduse süsteemiga. Konfiguratsioonihaldus toetab kasutajatoe tegevusi.

3.4.7. ISKE tööriista süsteem

Etalonturbe süsteemi ISKE rakendamiseks on loomisel vastav tööriist, mille eesmärk on toetada asutust infovarade kirjeldamisel ning turvameetmete rakendamise haldamisel. ISKE tööriist on seotud konfiguratsioonihaldusega. RIHA on liidestatav loodava ISKE tööriistaga: RIHA saab turvaklassid automaatselt ISKE tööriistast.

3.4.8. Riigi IT-potentsiaali süsteem

Riigi IT-potentsiaali funktsionaalsus on tihedalt soetud konfiguratsioonihaldusega. IT-potentsiaali kohta kogutav info on valdavalt kättesaadav konfiguratsioonihalduse süsteemist. Konfiguratsioonihalduse süsteemist saadakse asutuse riist- ja tarkvara konfiguratsiooniga seotud andmed, andmed IT-ga seotud personali kohta saadakse loodavast ametiisikute ja ametiasutuste infosüsteemist.

4. Pädevusalade vaade – sihtrühmad ja nende vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

4.1. Infosüsteemi haldaja/pidaja vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Kui asutuse poolt hallatav infosüsteem osutab teenuseid, siis on asutuse rolliks lisaks infosüsteemi haldajale ka teenuseosutaja. Kui infosüsteemi haldaja on ülesanded teisele asutusele edasi delegeerinud, siis selle asutuse rolliks on infosüsteemi pidaja. Infosüsteemi haldajale/pidajale on RIHA toetav süsteem seadusega pandud ülesannete täitmisel. Nende jaoks on RIHA igapäevane töövahend oma infosüsteemi kui terviku nägemiseks, riigi infosüsteemi kui terviku nägemiseks ja sellest lähtudes otsuste tegemiseks. Haldaja/pidaja võib olla nii ametiasutus kui ka eraettevõtte. Asutus, kes on nii infosüsteemi haldaja kui ka teenuseosutaja rollis, võib samaaegselt olla ka klassifikaatori haldaja või mõne teise asutuse teenuse kasutaja rollis.

Infosüsteemi haldajale/pidajale on RIHA toetav süsteem seadusega pandud ülesannete täitmisel, võimaldades:

- koostöölastada uue loodava infosüsteemi asutamiseks vajalikud andmed;
- registreerida tema poolt hallatavad infosüsteemid RIHAs;
- hallata infosüsteemi metaandmete RIHAsse kandmist ja muutmist (sh infosüsteemi asutamine, muutmine ja lõpetamine);
- määrata asutuse ja infosüsteemiga seotud kontaktisikud;
- liituda X-teega (formaalselt, liitumistaotluste esitamine);
- registreerida teenuseid RIHAs ja hoida nende metaandmeid aktuaalsetena;
- esitada teenusekirjeldused, teenuseosutamise põhimõtteid (sh teenusetaseme parameetrid), teenuste semantiline kirjeldus ja tagada nende haldus;
- jälgida teenusetaseme parameetrite vastavust reaalsusele;
- registreerida infosüsteemis kasutatavaid klassifikaatoreid RIHAs;
- hallata teenusekasutajaid ja informeerida neid muudatustest või haldustöödest;
- pidada arvestust X-tee teenuste kasutamise üle (kasutamisstatistika) ja näha monitooringu infot.

4.2. Teenusekasutaja vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Teenusekasutaja on asutus, kes soovib oma töös kasutada teenuseosutajate poolt pakutavaid teenuseid. Teenusekasutajaks olev asutus võib samaaegselt olla ka infosüsteemi haldaja ja teenuseosutaja või klassifikaatori haldaja rollis.

Teenusekasutajale on RIHA töövahend, mis võimaldab:

- tutvuda olemasolevate ja arendusesolevate teenustega, teenusekirjeldustega, teenuseosutamise põhimõtetega;
- vaadata teenuste, infosüsteemide ja klassifikaatorite andmeid;
- vaadata X-tee monitooringu infot ja kasutusstatistikat;
- jälgida teenusetaseme parameetrite vastavust reaalsusele;
- taotleda andmete teenuse kasutusõigust;
- teha ettepanekut uue teenuse loomiseks;
- määrata asutusega seotud kontaktisikud.

4.3. Klassifikaatori haldaja vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Asutus, kes on klassifikaatori haldajaks, võib samaaegselt olla ka infosüsteemi haldaja ja teenuseosutaja ning teenusekasutaja rollis.

Klassifikaatori haldajale saab RIHAst töövahend, mis toetaks järgmiste ülesannete täitmist:

- klassifikaatori kooskõlastamine Statistikaametiga enne kehtestamist;
- klassifikaatori registreerimine;
- klassifikaatori haldamine;
- klassifikaatorite ja nende kasutajate loetelu vaatamine.

4.4. Eraõigusliku juriidilise isiku ja kodaniku vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Eraõiguslikule juriidilisele isikule ja kodanikule annab RIHA ülevaate riigi infosüsteemist.

Eraõiguslikul juriidilisel isikul ja kodanikul võimaldab RIHA:

- saada infot teenuste, infosüsteemide ja klassifikaatorite kohta;
- teha infosüsteemide haldajatele ettepanekuid uute teenuste loomiseks.

4.5. Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi kui riigi infosüsteemide arendamist koordineeriva asutuse jaoks on RIHA abivahend, mis võimaldab:

- kooskõlastada infosüsteemi asutamist;
- näha üldpilti infosüsteemidest, teenustest ja nendevahelistest seostest;
- näha X-tee monitooringu infot ja kasutamisstatistikat.

4.6. Riigi Infosüsteemide Arenduskeskuse vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Riigi Infosüsteemide Arenduskeskusele kui riigi infosüsteemi arendamist ja haldamist koordineerivale asutusele ja riigi kesksete lahenduste haldajale on RIHA töövahendiks põhimäärusest tulenevate ülesannete täitmisel. RIA võib samaaegselt olla ka teenuseosutaja ja teenusekasutaja rollis. RIHA on töövahend, mis:

- sisaldab uue infosüsteemi asutamise kooskõlastamise funktsionaalsust;
- sisaldab teenuste arhitektuuri – infosüsteemid, teenused ja nendevahelised seosed;
- sisaldab teenuste kataloogi - olemasolevad ja arendusesolevad teenused, teenusekirjeldused, teenuseosutamise põhimõtted (sh teenusetaseme parameetrid);
- võimaldab teenuste ja infosüsteemide seoste kaudu jälgida katkestuste rada;
- sisaldab otsingusüsteemi kõikide andmeobjektide kohta;
- võimaldab X-tee monitooringu andmeid ja kasutamisstatistikat jälgida;
- võimaldab näha registreeritud infosüsteemide hierarhilist seotust nii infosüsteemide haldajate kui ka valdkonnaga.

RIHA on töövahend X-tee haldusprotsesside haldamiseks:

- X-tee partneri digitaalne liitumine X-tee teega toimub RIHA kaudu;
- RIHAs hoitakse X-tee ja Test-tee liitujate kontaktandmeid ning tehnilist informatsiooni;
- RIHAs on registreeritud MISPid, turvaserverid, X-tee teenused;
- X-tee monitooringu info ja kasutusstatistika on RIHAs nähtav.

4.7. Statistikaameti vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Statistikaametile kui klassifikaatorite süsteemi koordineerivale asutusele on RIHA töövahend klassifikaatorite kooskõlastamiseks ja haldamiseks. Statistikaamet võib olla nii klassifikaatori haldaja kui ka teenuseosutaja ja teenusekasutaja rollis. RIHA on töövahend

- klassifikaatorite kooskõlastamiseks;
- klassifikaatorite haldamiseks;
- infosüsteemi asutamise kooskõlastamiseks;
- klassifikaatorite andmete vaatamiseks.

4.8. Andmekaitse Inspeksiooni vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Andmekaitse Inspeksioonile kui isikuandmete järelevalvet teostavale organisatsioonile on RIHA toetav süsteem isikuandmete järelevalve teostamiseks. RIHA võimaldab

- saada infot isikuandmeid töötlevate infosüsteemide ja nende poolt osutatavate teenuste kohta;
- kooskõlastada infosüsteemi asutamist.

4.9. Rahvusarhiivi vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Rahvusarhiivile kui Eesti ühiskonda peegeldava teabe kestmist ja kasutamist olevikus ja tulevikus tagavale asutusele on RIHA toetav süsteem järelevalve teostamiseks. RIHA võimaldab

- kooskõlastada infosüsteemi asutamist;
- saada infot, mis ajast on kõige vanemad andmed kogutud ja millistel andmetel on arhiiviväärtus;
- kasutada RIHAs olevaid andmeid, et lihtsustada nende korraldatud järelevalvet (küsitlused) ja määrata andmete arhiiviväärtus.

4.10. Kasutajatoe vajadustest tulenev RIHA funktsionaalsus

Asutuste kasutajatugede ja RIA kasutajatoe vajadused on samad. RIHA on kasutajatoe töötajatele abivahend, mis võimaldab

- näha üldpilti infosüsteemidest, teenustest ja nendevahelistest seostest;
- näha X-tee monitooringu infot ja kasutusstatistikat;
- leida vajalikud kontaktisikud.

5. Kasutuslugude nimekiri

Järgnevalt on toodud põhiobjektidega seotud kasutuslood, lisaks X-tee haldamisega ja RIHA haldamisega seotud ning üldised kasutuslood. Siintoodud kasutuslugude nimekiri on esialgne ja täpsustub analüüsi käigus.

5.1. Põhiobjektidega seotud kasutuslood

5.1.1. Asutusega seotud kasutuslood

- Asutuse andmete registreerimine, muutmine, vaatamine, kustutamine.
- Asutuse ja tema infosüsteemide sidumine (seos tekib automaatselt asutuse alla uut infosüsteemi lisades).
- Asutuse kontaktisikute (operatiivsed, taktikalised ja/või strateegilised) määramine.
- Asutuse registreerimine klassifikaatori haldajana (seos tekib automaatselt asutuse alla uut klassifikaatorit lisades).
- Taotluse esitamine asutuse X-teega liitumiseks.
- X-teega liitumise lõpetamise registreerimine.

5.1.2. Infosüsteemiga seotud kasutuslood

- Infosüsteemi asutamiseks vajalike andmete esitamine.
- Infosüsteemi asutamiseks vajalike andmete kooskõlastamine.
- Infosüsteemi metaandmete registreerimine, muutmine, vaatamine, kustutamine.
- Infosüsteemi alusdokumendi lisamine (või viitamine).
- Infosüsteemi kontaktisikute (operatiivsed, taktikalised ja/või strateegilised) määramine.
- Infosüsteemi tegevuse lõpetamise registreerimine.
- Infosüsteemi ja valdkonna sidumine.
- Infosüsteemi semantilise kirjelduse lisamine, muutmine, vaatamine, kustutamine.
- Infosüsteemi monitooringu info vaatamine.
- Infosüsteemi kasutamisstatistika vaatamine.

5.1.3. Teenusega seotud kasutuslood

- Teenuse metaandmete registreerimine, muutmine, vaatamine, kustutamine.
- Teenuseosutamise põhimõtete, sh teenusetaseme parameetrite kirjeldamine.
- Teenuse kontaktisikute (operatiivsed, taktikalised ja/või strateegilised) määramine.
- Teenuse WSDL kirjelduse esitamine (X-tee teenuste puhul tekib RIHAsse turvaserverist automaatselt), muutmine, vaatamine, kustutamine.
- Teenuse semantilise kirjelduse lisamine, muutmine, vaatamine, kustutamine.
- Teenuse osutamise lõpetamise registreerimine.
- Teenuse muutmisel või lõpetamisest teenusekasutaja teavitamine.
- Ettepaneku tegemine teenuse loomiseks või muutmiseks.
- Teenuse kasutajaks registreerimine.
- Teenuse kasutusõiguse taotlemine.

- Teenuse kasutamisstatistika vaatamine.
- Teenuse monitooringu info vaatamine.
- Teenusekasutajate, sh kasutajagruppide nimekirja vaatamine.
- Teenuse kasutusõiguste nimekirja vaatamine.
- Infosüsteemi ja osutatavate teenuste sidumine (seos tekib automaatselt infosüsteemi alla uut teenust lisades).
- Teenuste hierarhia tekitamine (kompleksteenuse).

5.1.4. Klassifikaatoriga seotud kasutuslood

- Klassifikaatori kooskõlastamine ESAga.
- Klassifikaatori metaandmete registreerimine, muutmine, vaatamine, kustutamine.
- Klassifikaatori lisamine (XML fail) või viitamine sellele (muutmine, vaatamine, kustutamine).
- Klassifikaatori lõpetamise registreerimine.
- Klassifikaatori muutmisest ja lõpetamisel kasutajate teavitamine.
- Asutuse hallatavate infosüsteemide ja klassifikaatorite sidumine (seos tekib automaatselt infosüsteemi alla uut klassifikaatorit sisestades).

5.1.5. Valdkondadega seotud kasutuslood

- Valdkondade moodustamine, muutmine, vaatamine, kustutamine.
- Valdkonnasõnastike publitseerimine.
- Valdkonnasõnastike vaatamine.

5.2. X-tee haldamisega seotud kasutuslood

- Asutuse X-teega liitumise kinnitamine.
- Asutuse X-teega liitumisest keeldumine.
- Asutuse X-teega liitumise tühistamine.
- Asutuse X-teega liitumise lõpetamine.
- Infosüsteemi X-teega liitumise registreerimine.
- Turvaserverite registreerimine.
- Turvaserverite andmete muutmine.
- Taotluse esitamine uue grupi loomiseks.

5.3. RIHA haldamisega seotud kasutuslood

- RIHA sisene õiguste määramine.

5.4. Üldised kasutuslood

- Asutuste nimekirja vaatamine.
- Infosüsteemide nimekirja vaatamine.
- Teenuste nimekirja vaatamine.
- Klassifikaatorite nimekirja vaatamine.
- Teenusekasutajate gruppide ja kasutatavate teenuste nimekirja vaatamine.
- Teenusekasutajate gruppide koosseisu vaatamine.
- Registreeritud turvaserverite nimekirja vaatamine.

6. Koolitusvajadus

6.1. RIHA kasutamise koolitus

RIHAs peaks olema kättesaadav kasutusjuhend, korduma kipuvad küsimused ja koolituste kava. RIHA koolitus peaks selgitama, millised funktsionaalsused RIHAs sisalduvad ja kuidas neid kasutada. Samuti peaks koolitus selgitama, kuidas on RIHA seotud teiste süsteemide ja protsessidega.

6.2. Haldusprotsesside koolitus

Intervjuudest selgus, et asutuste kogemused haldusprotsesside rakendamisel on erinevad. Asutustele oleks vaja organiseerida IT-teenuste haldusprotsesside koolitust. Haldusprotsesside koolitus peaks selgitama, kuidas RIHA koos konfiguratsioonihalduse rakendusega, muudatuste halduse rakendusega ja Service Desk'i rakendusega toetab haldusprotsesse.

Eraldi koolitus peaks olema organiseeritud asutuste Service Desk'idele. Service Desk'ide haldus peaks selgitama intsidendi- ja probleemihaldust ja kuidas RIHA seda toetab, nt RIHA kaudu on võimalik jälgida andmeteenuste seoseid infosüsteemidega, leida operatiivseid kontaktisikuid jne. Service Desk'i koolitus peaks rõhutama, et Service Desk, kes võtab intsidendi vastu, koordineerib suhtlust erinevate asutuste vahel ja vastutab, et intsident saaks lahendatud.

6.3. Semantilise kirjeldamise koolitus

Infosüsteemide ja andmeteenuste semantiline kirjeldus peab olema RIHAs. Intervjuudest selgus, et semantilise kirjeldamise oskus paljudel asutustel puudub ja koolitust on vaja. Semantilise kirjeldamise töögrupi juurutuskava peaks sisaldama koolituste võimalusi.

7. Lisa 1: Intervjuude kokkuvõte

Intervjuude eesmärk oli arvestada erinevate sihtrühmade vajadustega. Intervjuud tehti järgnevate sihtrühmade esindajatega, et täpsustada nende soove, ootusi ja vajadusi:

- Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus (RIA),
- Riigi Infosüsteemide Osakond (RISO),
- Statistikaamet,
- Andmekaitse Inspeksioon,
- Rahvusarhiiv,
- Teenusekasutajad,
- Infosüsteemi haldajad ja teenuseosutajad.

Infosüsteemi haldajate, teenuseosutajate ja teenusekasutajate sihtrühma esindajatena intervjueriti järgnevaid asutusi:

- Sotsiaalministeerium,
- Maaamet,
- Autoregistrikeskus,
- AS Andmevara,
- Registrate ja Infosüsteemide Keskus (Justiitsministeeriumi hallatav asutus),
- Kodakondsus- ja Migratsiooniamet,
- Politseiamet,
- Tallinna Linnavalitsus.

Intervjuud tehti töögruppidega, kelle temaatika on seotud RIHA'ga:

- Andmekogude ja andmekogude poolt osutatavate teenuste semantilise kirjeldamise meetodika ja rakendusjuhendi väljatöötamise projekti töögrupp;
- X-tee reeglistiku töögrupp.

Tehtud intervjuude protokollidega saab lähemalt tutvuda dokumendis [RIHA intervjuude kokkuvõte.doc](#).

Käesolevas dokumendis on toodud kõigi intervjuude tulemused kokkuvõtvalt.

Olemasoleva ARRI ja planeeritud RIHA funktsionaalsus

- Praegused andmed on vananenud.
- Enamus asutusi ei kasuta ARRI. Mõned ei teadnud ARR olemasolust.
- Kasutajad tahavad, et oleks tagatud RIHA järjepidevus.
- RIHA eesmärgiks on aidata kaasa avaliku sektori infosüsteemide koosvõimele: tehniliste, organisatsiooniliste ja semantiliste ressursside korduvkasutusele.
- RIHA kogub metaandmeid kõikide riigi andmekogude ja infosüsteemide kohta.

Andmete esitamise motivatsioon

- Infosüsteemide haldajad saavad informatsiooni infosüsteemide ja teenuste kohta, mis asuvad väljaspool nende asutust.
- RIHA toetab infosüsteemide ja asutuse IT-teenuste haldust.

Infosüsteemi andmed RIHAs

- Kõikide infosüsteemide kohta peaksid olema standardsed andmed.
- Infosüsteemid peaksid olema seotud asutustega ja valdkondadega.
- Põhiandmed peavad olema kirjeldatud.
- Rahvusarhiiv on huvitatud, mis ajast on kõige vanemad andmed kogutud ja millistel andmetel on arhiiviväärtus.
- Rahvusarhiiv võiks kasutada RIHA andmeid, et lihtsustada nende korraldatud järelevalvet (küsitlused) ja määrata andmete arhiiviväärtus.
- Infosüsteemi haldaja peab määrama töödeldavatele andmetele turvaklassi.

Infosüsteemi elutsükl

- RIHAs jäädvustatakse info protsesside kohta, mis ühe infosüsteemi elutsükli jooksul toimuvad, tema asutamisest, arendamisest kuni lõpetamiseni või ümberkorraldamiseni välja.
- MKM (RISO, RIA), AKI ja Statistikaamet peavad kooskõlastama infosüsteemi asutamise esialgse tehnilise dokumentatsiooni (vastavalt Avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõule).
  - RISO ja RIA saavad jälgida, et infosüsteemi loomisel lähtutakse riigi infosüsteemi põhimõtetest ning ei hakata andmeid dubleerivalt koguma. Samuti on RIAI nõuandev roll.
  - Statistikaamet on huvitatud klassifikaatorite kasutamisest ja andmete koosseisust statistika tegemiseks.
  - Andmekaitse Inspeksioon on huvitatud isikuandmeid töötlevatest andmekogudest.
    - Delikaatsete andmete kasutamine peab olema registreeritud Andmekaitse Inspeksioonis.
- RIHA võiks ühe funktsioonina võimaldada genereerida infosüsteemi põhimääruse, selleks peavad eelnevalt olema vajalikud infosüsteemi andmed RIHAs kirjeldatud.
- Infosüsteemi muudatused ja töö katkestused on registreeritud RIHAs;
- Infosüsteemi lõpetamisest teavitatakse huvitatud osapooli (kasutajad, Rahvusarhiiv, Statistikaamet jt).

Praegune infosüsteemide formaalne integratsioon

- Integratsioon teiste andmekogudega toimub otsekontaktide kaudu. Helistatakse, kui on vaja uut andmeteenust või on midagi viga olemasoleval andmeteenusel.
- Teavitamine uutest andmeteenustest toimub mitteametlikult.
- Erinevatel asutustel on erinevad andmevahetuse protsessid. Sõlmitud kokkulepped on erinevad. Andmevahetuse kokkulepped jäävad väljapoole RIHA-t.
- RIHAs peaks olema informatsioon kõikide riigi infosüsteemide ja nende poolt pakutavate andmeteenuste kohta.

Andmeteenused

- RIHAs registreeritakse järgmised teenused:
  - X-tee teenused (andmeteenus, sidusteenus, kompleksteenused);
  - veebiteenused (sh sidusteenused ja lõppkasutaja info- või rakendusteenused);

- mitte-elektroonsed teenused (vabatahtlik).
- Esimene prioriteet on kirjeldada X-tee teenused.
- RIHA peaks viitama Maaameti ruumiandmete kataloogis olevatele teenustele. Kui teenus on kirjeldatud ruumiandmete kataloogis, siis RIHAs on sellesama teenuse juures viide ruumiandmete kataloogi.
- Infosüsteemi haldaja peab määratlema, milline on osutatava teenuse kaudu edastatavate andmete kõige kõrgem turvaklass.
- RIHAs peab olema võimalik registreerida andmeteenuse kasutajaid (X-tee teenuste puhul toimub registreerimine automaatselt, kui mingile asutusele teenus avatakse).
- RIHAs peab olema võimalik kirjeldada teenuste seoseid ja hierarhiat (kompleksteenused).

Andmeteenuste elutsükkel

- Uue teenuse väljatöötamise väljatöötamist võib algatada nii teenusepakkuja kui ka teenuse kasutaja. Viimasel juhul toimub taotlemine läbi RIHA.
- Teenuste kasutamiseõiguste taotlemine toimub RIHA kaudu.
- Andmeteenuse staatust peab olema võimalik määratlema (planeerimisel, kasutusel, lõpetatakse, lõpetatud).
- Üldiselt vanu teenuseid ei suleta. Uusi luuakse juurde.

Klassifikaatorid

- RIHA peaks sisaldama klassifikaatorite halduse funktsionaalsust.
- Klassifikaator kehtestatakse praegu VV määrusega.
- Klassifikaatori kehtestamise protsessi lihtsustamine on läbirääkimisel, selleks muudetakse vastavalt klassifikaatorite süsteemi määrust.
- Klassifikaatori metainfo asukoht on läbirääkimisel, kas
  - Statistikaametis (viidatakse RIHAst) või
  - RIHAs.

Monitooring ja kasutusstatistika

- On alanud projekt X-tee kasutusstatistika kogumise ja monitooringu süsteemi uuendamiseks.
- Monitooringu info läheb monitoorimissüsteemi Nagios ja statistika info läheb vastavasse andmebaasi.
- Praegu saadab iga turvaserver jälgimisjaama
  - oleku infot;
  - statistikat (intervall kolm minutit).
- Pakutud teenuse reaalselt käideldavust (kasutamisstatistika ja monitooringu põhjal) peaks olema võimalik võrrelda lubatud käideldavusega.
- Võrdlused toimuvad üle intervalli. Reaalajas ei ole võimalik kontrollida teenuse taset.
- Asutused soovivad näha monitooringu informatsiooni.
- X-tee monitooring on infosüsteemi tasemel. Hetkel ei ole võimalik igat X-tee päringut jälgida. Peaks saama jälgida teenuse tasemel.

Teavitusteenus

- RIHA saaks kasutada RIA arendusraamistikus olemasolevat teavituskalendri teenust, et edastada erinevaid teateid RIHA kasutajatele.

RIHA X-tee haldamise vahendina

- RIHA toetab X-tee haldamist.
- X-tee partneri digitaalne liitumine X-teega võiks toimuda RIHA kaudu.
- RIHAs hoitakse X-tee ja Test-teega liitujate kontaktandmeid ning tehnilist informatsiooni.
- X-tee monitooringu info ja kasutamisstatistika peaks olema RIHAs nähtav. Monitooringu info ja kasutamisstatistika tulevad iseseisvast, RIHA-välisest süsteemist.
- RIHA peaks toetama X-tee teenusekasutajate gruppide haldust.
- RIHAs peaks olema võimalus MISPid, turvaserverid ja adapterserverid registreerida.

ITIL – haldusprotsesside raamistik

- Iga asutus pakub enda kasutajatele teenuste tuge (*Service Desk*). Kasutades RIHA-t, peaks RIA pakkuma asutustele riigi infosüsteemi tasemel tuge.
- ITIL protsessidest peaks RIHA toetama/olema seotud asutuste ja riigi keskkete süsteemide *Service Desk*'idega, intsidendihaldusega, monitooringuga, konfiguratsioonihaldusega, muudatuste haldusega ja teenustaseme haldusega.
- Asutusesised IT-teenuste haldusprotsessid toimivad valdavalt iseseisvalt. RIA osutab IT-teenuste halduse teenust riigi infosüsteemi kui terviku mõttes (st asutuste vahelisel andmevahetusel).
- Asutuste *Service Desk/Help Desk*'ide kontaktandmed peaks olema RIHAs.
- *Service Desk*'i kaudu intsidendi vastuvõtja vastutab, et intsident saaks lahendatud.
- RIHA sisaldab teenuste arhitektuuri.
- Teenuste arhitektuur sisaldab infosüsteemide, andmeteenuste ja nende seoste informatsiooni.
- Teenuste ja infosüsteemide seoste kaudu peaks olema võimalik jälgida katkestuste rada.
- Iga teenuse lubatud ja tegelik käideldavus peaks olema RIHAs kättesaadav.
- RIHA peab sisaldama teenustaseme lepinguid ja teenuste kataloogi.
- Infosüsteemide ja asutuste kontaktisikud peavad olema RIHAs. Kontaktisikud on vaja jagada rollide kaupa (operatiivne, taktikaline ja strateegiline).
- ITIL kontekstis võiks käsitleda andmekogu kui ühte asutuse IT-teenust.
- Asutuste kogemus ITILiga on erinev. Mõned on osaliselt rakendanud, mõned kasutavad muid raamistikke, mõned ei kasuta ühtegi raamistikku.

Teenustaseme lepingud (SLA)

- Mõned asutused juba kasutavad SLAd (Justiitsministeeriumi Registrikeskus, KMA). Mõned kavatsevad neid kasutama hakata. Enamus asutusi saavad aru SLA vajadusest.
- Registrikeskus on kirjutanud SLAd enda kõige kriitilisemate teenuste jaoks (12 kriitilist teenust, kokku 40).
- Registrikeskuse SLAs on väga vähe informatsiooni andmekvaliteedi kohta.
- Info andmekvaliteedi kohta on puudulik riigi infosüsteemides.
- Erinevad asutused kirjeldavad teenuse taset erinevalt. Peaks olema universaalne SLA.
- SLA parameetrid peavad olema mõõdetavad.

- SLA kirjutamiseks on vaja teenuste arhitektuuri.

Riigi IT potentsiaal

- Riigi IT-potentsiaali veebipõhine rakendus on küll olemas, aga seda on tülikas täita, kuna andmed tuleb kõik käsitsi sisestada ja ta pole seotud ühegi teise süsteemiga. Muudatusi tehakse seal aastase intervalliga. Riigi IT potentsiaal korjab statistilisi andmeid tehnoloogia ja IT-ga seotud personali kohta.
- Riigi IT potentsiaali info esitamine on kõikidele kohustuslik.
- IT-potentsiaali jaoks kogutav info peaks olema valdavalt kättesaadav asutuste konfiguratsioonihaldussüsteemidest, kuid enamus asutustes ei ole ühtset konfiguratsioonihaldussüsteemi, kus oleks kõikide vajalike komponentide konfiguratsiooni andmed koondatud.
- Kui IT-potentsiaali funktsionaalsus siduda RIHAgaga, siis see eeldab, et kas RIHA on endal olemas konfiguratsioonihalduse allsüsteem või on see omaette moodul nagu nt monitooring, mis on liidestatud RIHAgaga ja mida saaks asutused oma konfiguratsioonihalduseks kasutada.
- Kesksest konfiguratsioonihaldussüsteemist saaks kätte andmed, mis on seotud asutuse riistvara ja tarkvara konfiguratsiooniga, andmed IT-ga seotud personali kohta peaksid tulema loodavast ametiisikute ja ametiasutuste infosüsteemist.
- On vaja täpsustada, mis informatsiooni on vaja korjata.

ISKE - infosüsteemide kolmeastmeline etalonturbe süsteem

- ISKEt peavad rakendama kõik riigi ja kohalike omavalitsuste andmekogude haldajad. Etalonturbesüsteemi ISKE rakendamiseks määratakse andmekogus töödeldavatele andmetele turvaklass, turbeaste ja rakendatakse vastavad turvameetmed. Turvaklassi määramiseks on vajalik kirjeldada asutuse infovarad (teha infovarade inventuur). Infovarade kirjeldamine on otseselt seotud asutuse konfiguratsioonihaldusega.
- ISKE rakendamiseks on loomisel vastav tööriist, mille eesmärk on toetada asutust infovarade kirjeldamisel ja turvameetmete rakendamise haldamisel. See loodav tööriist peaks vahetama RIHAgaga andmeid:
  - RIHAst ISKE tööriista andmed infosüsteemi ja haldaja kohta
  - ISKE tööriistast automaatselt RIHAsse järgnevad andmed ja funktsioonid:
    - turvaklass, nt. K1_T2_S3;
    - turbeaste L, M, H;
    - ISKE rakendamise staatus iga andmekogu kohta (nt rakendatud ja auditeeritud/rakendatud/50% rakendatud/ 25% rakendatud/vms.
    - kõikvõimalikud päringuid, nt andmekogude päring turvaosaklassi lõikes (nt kõik K3 andmekogud) või turbeastme järgi või päring mitme muutujaga (nt. oracle baas ja S3);
    - jne.
- Kui keskne konfiguratsioonihaldus oleks olemas, siis oleks võimalik andmekogude haldajatel kasutada konfiguratsiooni informatsiooni ISKE rakendamisel.

Infosüsteemide ja nende poolt osutatavate teenuste semantiline kirjeldamine

- Infosüsteemide ja andmeteenuste semantiline kirjeldus peab olema publitseeritud RIHAs.
- Valmib kirjeldamise metoodika ja rakendusjuhend.
- Semantiline kirjeldamine tuleb rakendada „*step by step*”.
- Semantilise kirjeldamise aluseks on valdkondade terminibaaside koostamine.
- Esmalt tuleb kirjeldada infosüsteemid, siis nende poolt osutatavad teenused ning seejärel tuleb luua valdkondade vahelised teisendusreeglid.
- On vaja kaardistada olemid, siis on võimalik alustada infosüsteemide ja teenuste semantilist kirjeldamist.
- Asutustel ei ole piisavalt oskust ja/või ressursi, et oma infosüsteemid ja teenused semantiliselt kirjeldada.
- Dokumentatsioon infosüsteemide kohta, mis on semantilise kirjeldamise eelduseks, on mõnes asutuses olemas, mõnes on see puudulik.
- Andmete semantiline kirjeldamine on väga suur töö.